

Brahms Johannes (1833-1897)

Uważany za następcę [Bacha](#) i [Beethovena](#), jednego z *trzech Panów B.* Ze względu na cechy swej muzyki, odrzucenie muzyki programowej i wielką dbałość o klarowność formy, nazywany jest często klasykiem [romantyzmu](#)

Ojciec Brahmsa był muzykiem miejskim w Hamburgu i to on dawał synowi pierwsze lekcje muzyki. Później uczył się gry na [fortepianie](#) i kompozycji u innych, profesjonalnych nauczycieli. Jako młodzieniec dawał publiczne koncerty, a także grał na fortepianie w restauracjach i teatrach, by wspomóc finansowo swoją rodzinę. Prawdziwym przełomem był rok 1853, kiedy to Johannes najpierw poznał sławnego skrzypka, Józefa Joachima (grał on i dyrygował w wielu prawykonaniach dzieł Brahmsa) i [Roberta Schumanna](#), który po zapoznaniu się z jego wczesnymi próbami kompozytorskimi bardzo wysoko ocenił jego talent i na łamach „Neue Zeitschrift für Musik” powitał Brahmsa jako nowego geniusza w muzyce niemieckiej.

Dzięki temu opublikowano jego pierwsze dzieła — trzy [sonaty](#) fortepianowe i zbiory [pieśni](#), a jego nazwisko zdobywało coraz większy rozgłos. W czasie licznych podróży koncertowych poznał w 1854 r. Hansa von Bülowa, jednego ze swych najbliższych przyjaciół. W latach 1857-1860 przebywał na dworze księżęcym w Detmold jako nadworny muzyk. W tym czasie powstał *I Koncert fortepianowy d-moll* (1858 r.), w którym potraktował instrument solowy i orkiestrę jako równorzędnych partnerów, w przeciwieństwie do wielu romantycznych, wirtuozowskich [koncertów](#), w których orkiestra tylko akompaniowała pianistę.

Johannes Brahms, Kwartet fortepianowy g-moll op. 25

W latach 1860-62 Brahms prowadził chór żeński w rodzinnym Hamburgu mając nadzieję, że dostanie w swym rodzinnym mieście stanowisko kierownika hamburskiego towarzystwa filharmonicznego i Singakademie. Gdy mu odmówiono, wyjechał do Wiednia i dopiero tam zyskał wielkie uznanie jako pianista i kompozytor oraz został dyrektorem wiedeńskiej Singakademie. Bardzo przeżył śmierć matki i w r. 1865 skomponował jedno ze swych najbardziej znanych dzieł:

monumentalne *Ein Deutsches Requiem* (1868 r.) do wybranych fragmentów Biblii. Wykryształizował się wtedy indywidualny styl Brahmsa, czego dowodem są kompozycje kameralne, m.in. [Kwintet fortepianowy f-moll](#) (1864 r.), *Sonata wiolonczelowa e-moll* (1865 r.), *Ungarische Tänze (Tańce węgierskie)* na fortepian na cztery ręce i wokalnoinstrumentalne, jak [kantata Rinaldo](#) (1868 r.) czy *Rapsodia* do słów Goethego *Harzreise im Winter (Zimowa podróż w góry Harzu)*, 1869 r.).

Mimo rosnącego autorytetu i uznania, w 1868 r. Brahms został ponownie pominięty przy obsadzaniu stanowiska w Hamburgu, postanowił więc na stałe osiedzić się w Wiedniu. W latach 1872-75 działał tam jako dyrektor artystyczny Towarzystwa Przyjaciół Muzyki, wykonując przede wszystkim utwory [Bacha](#) i [Händla](#). Jego sława przekroczyła granice Niemiec, czego dowodem był złoty medal Philharmonic Society w Londynie (1877 r.) i doktoraty honoris causa uniwersytetów w Cambridge (1876 r.) i we Wrocławiu (1879 r.). Przy tej ostatniej okazji skomponował *Akademische Festouvertüre (Uwerturę akademicką)*.

Dopiero po przekroczeniu 40. roku życia zdecydował się Brahms pisać muzykę symfoniczną, wcześniej sądził, że nie jest w stanie osiągnąć standardu wypracowanego przez [Beethovena](#). W latach 70. XIX wieku powstały zatem *I Symfonia c-moll* (1876 r.), nazwana *Dziesiątą* (ze względu na powiązania z dziełami Beethovena), *II Symfonia D-dur* (1877 r.) i *Koncert skrzypcowy D-dur* (1878 r.). Pisał też dzieła kameralne i [pieśni](#) — np. *Schicksalslied (Pieśń przeznaczenia)* i *Triumphlied (Pieśń triumfu)* z 1871 r., które traktował jako najbardziej osobisty gatunek wypowiedzi artystycznej.

Johannes Brahms, IV Symfonia e-moll Elegijna op. 98

Dzieła te ugruntowały pozycję Brahmsa jako lidera obozu „konserwatywnego”, nawiązującego do tradycji [barokowej](#) i [klasycznej](#). Sam Johannes nie angażował się jednak w konflikty ideologiczne z obozem „postępowym” ([Ryszard Wagner](#), [Franciszek Liszt](#), [Ryszard Strauss](#)), nie prowadził też działalności pedagogicznej (choć wspierał młode talenty np. [Antonina Dwořaka](#) i [Gustava Mahlera](#)). Jego kolejne arcydzieła to m. in. *III Symfonia F-dur* (1883 r.), *IV Symfonia e-moll* (1885 r.), *II Koncert fortepianowy B-dur* (1881 r.) i *Koncert podwójny a-moll* na [skrzypce](#) i [wiolonczelę](#) (1887 r.). Jako kompozytor otrzymywał coraz to więcej dowodów uznania, pełnił honorowe funkcje i przyjmował prestiżowe odznaczenia. Wreszcie doceniono go też w rodzinnym Hamburgu, przysznając honorowe obywatelstwo miasta (1889 r.).

Jeszcze pod koniec lat osiemdziesiątych zaczął pogarszać się stan zdrowia Brahmsa. Coraz gorzej znosił ciągłe konflikty i polemiki dotyczące muzyki, coraz bardziej odsuwał się od ludzi. Stan przygnębienia pogłębił fakt śmierci przyjaciół (m.in. Hansa von Bülowa i Clary Wieck-Schumann, żony Roberta). Musiało to odbić się na procesie twórczym — skomponował ledwie kilka utworów m.in. [Kwintet smyczkowy G-dur](#) (1890 r.), [Kwintet klarnetowy h-moll](#) (1891 r.), dwie sonaty [klarnetowe](#). Kontynuował też rozpoczęte wcześniej prace jako współredaktor wydań zbiorowych dzieł [Mozarta](#) i [Chopina](#). Pod koniec 1896 r. rozpoznano u niego raka wątroby, na którego w ciągu kilku miesięcy zmarł.

Johannes Brahms, III Symfonia F-dur op. 90

Johannes Brahms był kompozytorem bardzo mocno przywiązany do tradycji, czemu dał wyraz często powtarzając, że urodził się za późno. Podsumowując dokonania Brahmsa jego przyjaciel — krytyk i dyrygent Hans von Bülow — stworzył wyrażenie *trzech Panów B.*, mając na myśli także [Beethovena](#) i [Bacha](#). Ten osąd akceptowany jest do dzisiaj, a Brahms postrzegany jako przede wszystkim wielki symfonik, opowiadający się za autonomicznością muzyki jako sztuki.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

W 1889 r. amerykański wynalazca Thomas Alva Edison odwiedził Brahmsa w Wiedniu i zaproponował mu dokonanie eksperymentalnego nagrania na swoim fonografie. Brahms zagrał skróconą (więcej się nie mieściło na wałku) wersję swego *Tańca węgierskiego* nr 1. To wykonanie jest jednym z najwcześniejszych nagrań historycznych dokonanych przez wielkich kompozytorów.

Brahms był jednym z niewielu kompozytorów, którzy w tamtym czasie utrzymywali się wyłącznie z pisania muzyki i dyrygowania. Tak bardzo był zaangażowany w pracę, że całkowicie zaniedbał swój wygląd. Nosił długą brodę i ciągle zapominał przypiąć do spodni szelki, a zatem dyrygując musiał przytrzymywać spodnie, by mu nie opadły!

Brahms bardzo lubił spacerować po lesie w okolicach Wiednia. Miał zawsze w kieszeni cukierki, którymi częstował napotkane dzieci.

Do posłuchania:

- [IV Symfonia e-moll „Elegijna” op. 98](#)

W Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [III Symfonia F-dur op. 90](#)

- [Kwartet fortepianowy g-moll op. 25](#)